

ANKARA'NIN KENTSEL GELİŞİMİNE HARİTALARLA BAKIŞ

Halil AKDENİZ

ÖZET

Cumhuriyet döneminden önce küçük bir kent olan Ankara'nın başkent oluşu ile beraber kaderi de değişmiştir. Merkezi yönetim organlarının ve yabancı elçiliklerin bulunması nedeniyle gelişmesine özel önem verilmiş ancak diğer kentlerimizin çoğunda görüldüğü gibi plânlama fiili durumu arkadan izleyerek bugünkü duruma gelinmiştir. Çalışmada Ankara'nın kentsel gelişim aşamaları haritalarla ortaya konarak değişik zamanlardaki durumu gösterilmiş ve plânsız kentleşmenin nedenleri üzerinde durulmuştur.

ABSTRACT

Together with the happening of Ankara as a capital city, which was a small town before the republic period, its density had also changed. Particular importance had been considered to its development owing to the publications of central government and embassies, but today's condition had been come up, which has been seen also in other cities of Turkey, while city planning was overshadowed. The levels of urban development of Ankara have been showed by means of maps to indicate the changes in various periods and the causes to the unplanned urbaning are pointed out.

1. GİRİŞ

Kentsel gelişim açısından Ankara'nın Cumhuriyet tarihinde özel bir yeri bulunmaktadır. Gerek özeysel (merkezi) yönetim organlarının, gerekse yabancı büyükelçiliklerin bulunduğu başkent Ankara'ya özel bir önem verilmiş olup, kentsel dokunun çağdaş bir yapıda oluşması için büyük gayret sarfedilmiştir.

Ankara'nın başkent olarak seçilmesinde jeopolitik etki yadsınamaz. Ancak aynı zamanda İstanbul'a olan göçün önünü keserek Anadolu'nun daha fazla erozyona uğraması önlenmek istenmiştir. Kentleşme eğiliminin fazla olmadığı o dönemde "Tek büyük kent" oluşumunu önleyici bu tutum o dönem için ileri görüşlülüktür.

Başkent oluşundan itibaren gelişen ve bugün bir metropol haline gelen Ankara'nın kentleşmesine gösterilen bunca ilgiye rağmen bugünkü sonuca, yani %70'in üzerindeki gecekondulaşmaya engel olunamamıştır. Bu oluşumun nedeni; yapılan plânlara uyulmaması ve daha da önemlisi plânlamanın fiili durumdan sonra gelerek yapılaşmayı arkadan takip etmesidir. Değişik tarihlerde üretilen ve bu yazıda küçültülmüş örnekleri sunulan haritalar, bu oluşumun aşamalarını somut olarak göstermektedir.

2. TARİHÇE

a. Cumhuriyetten Önceki Dönem

Ankara İÖ (İsadan Önce) 8. yy.da Frigya kralı Kordios tarafından kurulmuştur/3/. İsmi kökeni konusunda çok çeşitli iddialar bulunmasına rağmen İÖ 3000'lerden beri bazı değişikliklerle aynı ismi taşıdığı ve meskun olduğu bilinmektedir/7/.

Sekiz yolun kesişim yerinde bulunan Ankara'nın Roma İmparatorluğu döneminde nüfusunun 100 000'e ulaştığı iddia edilmektedir/1/. Augustos Mabedi ve Roma Hamamı bu dönemin ürünlerindedir.

395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması sonucu Doğu Roma İmparatorluğu'nda kalan kent, Araplar, İranlılar ve Türkler tarafından değişik zamanlarda işgal edilmiştir. 1356 yılında Osmanlılar'ın eline geçen Ankara,1402 yılında Timur ile Yıldırım Beyazıt arasındaki savaşa sahne olmuştur. 1522 yılında 10-15 bin nüfustan bahsedilmekte ancak Evliya Çelebi 17.yy. başları için 30 000'in üzerinde bir rakam vermektedir/1/.

16. ve 17. yy.da uluslararası ticaretin deniz yoluna kayması sonucu Anadolu'nun ve buna bağlı olarak Ankara'nın ulaşım fonksiyonu azalmıştır. Ancak 19. yy.'a kadar tiftik üretimi ve ticareti sayesinde kentin önemi devam etmiştir. 1839'da Ankara'nın durumu Şekil-1'de görülmektedir. 1838'de yapılan ticaret anlaşması sonucu batının ürettiği ucuz mensucatın ithali ile tiftik sanayi de hızla çökmeye başlamıştır/1/.

1915 yılında 20 000'in üzerinde nüfusu olan kentin, üç gün süren yangın sonucu büyük bölümü yanmıştır/7/. Yakın çevredeki Etlik, Keçiören, Ayvalı, Dikmen, Çankaya, Küçükesat, Seyran ve Kayaş gibi yöreler bağlık ve bahçelik olup, yerli halk yaz aylarında buralara göçmektedir. Günümüzde bazılarının sadece adları kalan bu yöreler (Seyranbağları gibi) binalarla dolmuştur.

3. BAŞKENT OLUŞU

Başkent'in İstanbul'dan Anadolu'ya taşınması fikri 1910'lardan itibaren tartışılmaya başlanmıştır/1/. Atatürk'ün Anadolu'ya çıktığından sonra bir yazısında "artık İstanbul Anadolu'ya egemen değil, bağlı kalmak zorundadır" dediği bilinmektedir/1/. 27 Aralık 1920'den itibaren Ankara yönetim merkezi fonksiyonlarını artırmaya başlar. 16 Mart 1920'de İstanbul'un fiilen işgali ile Meclis'in çalışamaz duruma gelmesi sonucu Temsilciler Meclisi "yönetim merkezinin Ankara olduğunu" duyurmuştur. 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanmış, 20 Ocak 1921'de ilk Anayasa kabul edilmiş ve cumhuriyetin ilanından önce 13 Ekim 1923 tarihinde Ankara tüzel (hukuki) olarak da başkent olmuştur. Böylece Osmanlı döneminden kalma yanık Ankara hiç beklemediği bir işlevi yüklenmeye başlamıştır. Bu dönemde kentin yolları, yazın toz, kışın çamur içinde olup, büyük bölümü bataklık halindedir. Milletvekilleri ve memurlar Eski Ankara evlerinde ve hanlarda barınmaktadırlar/1/.

Başkentlik işlevi ile beraber arsa bedelleri yükselmeye başlar ve bu da el değiştirmeleri hızlandırır. 1924 yılında arsaların arşın karesinin 100 liraya çıktığından sözedilmektedir/5/. 1925'de istasyon karşısındaki 40 dönüm bataklık kurutulur. Ayrıca Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) için 170 000 dönüm arazinin satın alınması ve Çubuk Barajı için 680 ha.lık alanın kamulaştırılması bu döneme rastlamaktadır.

4. BELEDİYENİN ŞEHREMANETİNE ÇEVİRİLMESİ

1924 Yılında 417 sayılı yasa ile Ankara Belediyesi Şehremanetine çevrilmiştir. Yasaya göre Şehremanetini halk seçmeyecek, İçişleri Bakanlığı'nca atanacaktır. 1930 yılından itibaren 1580 sayılı Belediye yasası gereğince Belediye Başkanlığı görevi Ankara Vali'since yürütülür. Bu durum 8.2.1948 gün ve 5168 sayılı yasanın kabulüne kadar devam eder. Bu durumdan da anlaşılacağı gibi bu dönem içersinde özekselleşen yönetim kent gelişmesini doğrudan yönlendirmiştir.

Şekil - 1: Ankara'nın 1839'daki Durumu

Kentin gelişme yönünü doğrudan etkileyen 583 sayılı yasa 1925 yılında çıkarılmıştır. Bu yasa ile Eski Ankara'yı düzenlemeye çalışmaktansa yeni bir kent (Yenişehir) kurulmasının daha kolay ve ucuz olacağı kabul edilmiş ve Şehremanetine Yenişehir'deki arsaları kamulaştırma yetkisi verilmiştir. Buna göre arsaların 1/4'ü sahiplerine bırakılacak, kalan 3/4'ü ise 1915 yılı değerinin 15 katı üzerinden kamulaştırılacaktır. Yasa sadece Ankara'nın gelişmesi açısından değil, ülkemizde düzenli ve sağlıklı bir kentleşme için de önem taşımaktadır. Böylece 500 ha.lık alan kamulaştırılır/5/. Bütçe açığının kapatılması için taşınmazların satışının bir çözüm yolu olarak görülmesi sonucu bu arsaların büyük çoğunluğu ve bu topraklar üzerine yapılan 300 konut zaman içerisinde elden çıkarılmıştır/6/.

Yeni bir kent kurarken veya sağlıklı bir kentleşme için kamu elinde arsa bulunmasının önemi genç cumhuriyetin yönetim ve siyaset adamları tarafından farkedilmiş ve uygulamaya konmuştur. Ancak daha sonra yapılan elden çıkarmalarda aynı ileri görüşlülüğün devam etmediği görülmektedir.

1925'den itibaren Ulus ve Yenişehir'de kamu yapılarının inşaatına başlanır. Ulus'da; Maliye Bakanlığı, Gümrük ve Tekel Bakanlığı, Sayıştay, Ziraat, Osmanlı ve İş bankaları inşa

edilirken Yenişehir'de; Sağlık Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı inşa edilmiştir/5/.

5. JANSEN PLÂNI DÖNEMİ

Jansen plânına kadar geçen süreçte kent parçacıl yaklaşımlarla imar edilmeye çalışılmıştır. 1925 Yılında Heussler firmasına hazırlatılan plânlardan Yenişehir (Sıhhiye) için yapılan uygun bulunmuş, ancak Eski Ankara (Kale civarı) için yapılan uygun görülmemiştir. Kale ve civarının sorunlarının bugüne kadar çözülmediği görülmektedir.

1928 yılında 1351 sayılı yasa ile İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Ankara Şehri İmar Müdürlüğü kurulmuştur. Aynı yıl kentin nazım plânı için Prof.M.BRİX, Prof.Hermann JANSEN ve Fransız Hükümeti Baş Mimarı Leon JAUSSELEY'den teklif alınmıştır. İncelemeler sonucu yarışmayı kazanan Jansen'in hazırladığı kesin imar plânı 1932'de onaylanarak yürürlüğe girer. Şekil-2'de Jansen'in Ankara plânı görülmektedir. Plânın onayı ile beraber arsa fiyatlarında önemli yükselmeler olur. Oysa Bakanlıklar ve Devlet Mahallesi henüz özel mülkiyette olup, kamulaştırılması gerekmektedir. Falih Rıfki Atay'ın anlattığına göre Mustafa Kemal'in arsa sahiplerine "bedele itiraz etmemeleri" yönündeki ricası üzerine bu yöreler kamulaştırılabilir/5/.

a. Plânın Uygulanan Bölümleri

Bakanlıklar, TBMM, Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik Parkı, stadyum ve hipodrom plânda gösterildiği gibi gerçekleşmiştir. Bahçelievler sadece imar plânı olarak değil, ev tipleri ve yol ağaştırması da Jansen'in eseridir (Şekil-3). Üniversiteler Mahallesi'nde ise Ankara Üniversitesi (AÜ) Cebeci Kampüsü bulunmaktadır.

b. Plânın Uygulanamayan Bölümleri

Güneybatıda sanayi için ayrılan bölge konutlarla dolmuş ve kuzeybatıda Amele Mahallesi olarak gösterilen bölge uygulamaya konamamıştır. Hacet Tepesi park olarak önerilmekteydi. Başlangıçta uygulanmasına rağmen sonradan büyük kısmı Hacettepe Hastanesi içinde kalmıştır.

Plân başlangıçta başarı ile uygulanmasına rağmen giderek sapmalar artmıştır. Sonuçta Prof.Jansen'in "artık kent plânındaki benim imzamı silebilirsiniz" sözü/6/ uygulamanın durumunu açıkça göstermektedir. Böylece Ankara'nın 20.yy. kent plâncılığına başarılı bir örnek olma fırsatı da kaçırılmıştır.

1933 yılından itibaren İncesu ve Akköprü'de baraka şeklinde ilk gecekondulaşma başlamıştır. 1932-1940 Arası Bakanlıklar Sitesi büyük ölçüde gerçekleşir. 1934'de Güven Anıtı açılmış, 1938'de TBMM binasının yapımına başlanmış ve Harp Okulu'ndan batıya ve güneye doğru 440 ha.lık arazi kamulaştırılmıştır. 1937'de bugünkü Altınpark'ın yerinin Golf Kulübü olarak kamulaştırıldığı görülmektedir. Ankara'nın 1941'deki durumu Şekil-4'de görülmektedir.

Şekil - 2 : Jansen'in Ankara Plânı

6. YENİMAHALLE GİRİŞİMİ

Bu girişim Ankara için 1948 ortalarında çıkarılan 5218 sayılı özel yasaya dayanmaktadır. Yasaya göre hazine ve özel idareye ait araziler belediyeye devredilmiştir. Arazilerin parsellenmesi sonucu elde edilen 2915 adet parselden 2900 adedi konuta ayrılmıştır. Parseller genellikle 175-300 metrekare olup metrekaresi bir liradan satılmıştır/6/. Ayrıca yasanın 4. maddesi gereği parsellerin tesliminden itibaren bir yıl içinde belediyenin göstereceği tipte bir konut yapmaya zorunlu tutulmuştur.

Ucuz arsaya ek olarak, arsaların boş durmasını önleyen, yapıya zorlama hükmü ve oldukça uygun koşullarda verilen 4-5 bin TL tutarındaki kredi, Yenimahalle'nin 3-4 yıllık sürede, Ankara'ya 6 km. uzaklıkta uydu bir kent olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır/6/.

Şekil - 3 : Ankara Bahçelievler Yapı Kooperatifi Plânı

Şekil - 4 : Ankara'nın 1941'deki Durumu

7. NİHAT YÜCEL VE RAŞİT UYBADİN PLÂNI

Eski Ankara (Kale ve civarı) değişik zamanlarda farklı işlevler üstlenmiştir. Başlangıçta oturan zengin kesim yeni gelişen bölgelere geçerek burayı terketmiştir. Sonradan gelenler ise burayı koşulları düzelince terkedecekleri bir konaklama yeri olarak görmüşlerdir/3/. Ancak kenti çevreleyen diğer gecekondular için bu tür bir geçicilik söz konusu değildir. Özellikle savaş yıllarında konut bunalımı artmış ve kamu yatırımları azalmıştır. 1940-1950 arası Tarım Bakanlığı inşa edilerek Fen Fakültesi ve Teknik Okullar için kamulaştırma yapılır ve 1941 yılında Mamak Garnizonu'na başlanır. 1944 yılında Rasattepe'de 535 dönümlük arazi Anıtkabir yapılmak amacıyla kamulaştırılır/5/. 2.Dünya Savaşı içerisinde ve izleyen yıllarda gecekondulaşma artmış ve kentin her yönüne dağılmışlardır. Ankara'nın 1951 yılındaki durumu Şekil-5'de görülmektedir.

Şekil - 5 : Ankara'nın 1951'deki Durumu

1948 yılında 5218 sayılı Ankara'ya özgü ilk gecekondu yasaşı çıkarılır. Gecekondu alanları ; Altındağ, Atıfbey, Yenidoğan, Balkiraz, Mamak, Seyranbağları, İncesu, Topraklık, Dikmen, Karabiber Çiftliği, Etlik'in bir kısmı ve Çerçi Deresi'dir. Yasa ile 650 ha.lık gecekondu alanı yasallaşmış olur. Ayrıca Yenimahalle girişiminin başarısı üzerine 1951 yılında Etlik'de arazi düzenlemesi yapılarak 3000 parsel dağıtılır/5/.

1950'lerden itibaren uygulanan kalkınma hamleleri sonucu tarım sektöründe önemli değişmeler olmuştur. Makinalaşma etkisiyle tarımda açığa çıkan işgücünün kentlere yönelmesi sonucu kentleşme hızı ve buna bağlı olarak kentlerdeki yığılmanın arttığı gözlenmektedir.

1950-1955 döneminde eski gecekondu bölgeleri biraz daha genişlemiş ve kuzeyde Hasköy oluşmuştur. 1953 yılında çıkarılan 6188 sayılı yasa ile tekrar bu tarihe kadar yapılan gecekondu alanları yasallaştığı görülmektedir. 1950'li yılların ortalarında Bulgaristan'dan gelen göçmenlere verilmiş olan Varlık Mahallesi oluşur/5/. Ayrıca gecekondulaşma çevreden özeğe doğru birleşme süreci içine girmiştir.

Ankara Belediyesi'nin girişimi ile 1955 yılında kent imar plânı için uluslararası bir yarışma açılmıştır. Bu yarışmayı kazanan Nihat YÜCEL ve Raşit UYBADİN tarafından hazırlanan plân 1957 yılında onaylanarak yürürlüğe girer. Plânda kentin 1985 yılı için 750 000 nüfusa ulaşacağı öngörülmekteydi. Ancak 30 yılda ulaşılacağı düşünülen bu değer 1962 yılında aşıldığı görülmektedir. Yani kentleşme yine plânlamanın önünde gitmiştir. Bu durum ayrıca Kızılay ve Ulus özeklerinin aşırı yoğunlaşmasını da beraberinde getirmiştir. Yoğunluk arttıkça kentsel servisler için ayrılan alanlar giderek daralmaktadır. Plân sınırları dışında beliren gelişme eğilimleri sonucu 1960'larda Ankara için yeni plânlama zorunlu hale gelmiştir. Ankara'nın 1959 yılındaki durumu Şekil-6'da görülmektedir.

5 Eylül 1963 tarih ve 327 sayılı yasa ve 2 Temmuz 1966 tarih ve 775 sayılı yasalarla daha önce yapılmış gecekondular tekrar yasallaştırılır. 1965 yılında yeni kat mülkiyeti yasasının yürürlüğe girmesiyle beraber binalar yıkılarak kat adetleri artırılmaya başlar. 1960'larda TBMM'nin yeni yerine taşınması ve Kızılay-Çankaya hattının prestij bölgesi olması ile beraber Kızılay merkezi iş alanı haline dönüşmüştür.

1968 yılında gecekondular için çözüm yolları araştırılmaya devam eder. Sincan, Karapürçek, Ulubey, Aktepe ve Yenimahalle - Şentepe'de Gecekondular Önleme Bölgeleri (GÖB) amacıyla kamulaştırmalar yapılır. Ancak bunlardan Sincan ve Aktepe dışındakiler gecekondularla inşa edildiği için uygulanamamıştır/5/. Ankara'nın 1971'deki durumu Şekil-7'de görülmektedir.

1960'ların sonuna doğru topoğrafik özellikler, yapı yoğunluğu, kullanılan yakıtın ve ulaşım araçlarının da etkisiyle kentte hava kirliliği önem kazanmaya başlamıştır. 1970-1982 yılları arasında yapılan ölçümlerde sadece 1978 ve 1979 yıllarında Dünya Sağlık Teşkilatının belirlediği standart aşılmamıştır. Hava kirliliğinden en çok etkilenen yöreler Sıhhiye, Yenışehir, Maltepe, Cebeci, Küçükesat ve Cebeci olmuştur/5/. Ancak yakıt cinsinin değişmesi ve alınan diğer önlemler sayesinde Ankara Türkiye genelinde hava kirliliği fazla olan kentler arasında bulunmamaktadır.

Şekil - 6 : Ankara'nın 1959'daki Durumu

Şekil - 7 : Ankara'nın 1971'deki Durumu

8. ANKARA METROPOLİTEN ALAN NAZIM PLÂN BÜROSU

İmar plânı sınırlarının dışındaki oluşumları yönlendirmek ve yeni bir plân hazırlanmasını sağlamak amacıyla 1969 yılında İmar ve İskan Bakanlığı bünyesinde Ankara Metropolitan Alan Nazım Plân Bürosu (AMANPB) kurulur. AMANPB 1970-1975 yılları arasında yaptığı ayrıntılı çalışma sonucu "Ankara Metropolitan Nazım Plânı"nı hazırlar. Bu plân ile beraber plânlama anlayışının değiştiği görülmektedir. Jansen ve Uybadin plânları uygulama plânı olduğu halde yeni plân değişik alternatiflerin sunulduğu yol gösterici bir plândır. 1990 için ulaşılacak nüfus değeri 3,6 milyon olarak alınır ve 1990 Ankara Nazım plânı 28.4.1982 tarihinde onaylanır. Ancak daha sonra yapılan politik baskılar sonucu önce Büro'nun etkinliği azaltılmış ve daha sonra da kapatılmıştır. Plânın en önemli yeniliği, kentin gelişmesinde ilke olarak doğu-batı aksını seçmesidir. Sincan, Batıkent ve Organize Sanayi bölgelerinin yer seçimi bu yönlendirmenin etkisi ile olmuştur.

1970'lerde OR-AN Anonim Şirketince ilk toplu konut girişimi başlar. Bu dönemde kamu kuruluşları Eskişehir koridorunda yer seçmeye başlamışlardır. MSB Haritacılık Okulu (Harita Yüksek Teknik Okulu) ve Beytepe kampüs alanı /5/ 1975'de Batıkent alanı, daha sonra Sincan ve Tuzluçayır'da bulunan GÖB ve Hacettepe Kampus alanı kamulaştırılır. Bu dönemde kamu kuruluşları Gölbaşı çevresinde yerleşmeye başlamışlardır. 1970-1980 döneminde Demetevler ve Yıldızevler mahallelerinde çok miktarda çok katlı ruhsatsız yapılar gerçekleştirilir. Yap-satçı müteahhitler tarafından gerçekleştirilen 22 000'in üzerindeki konut kolaylıkla alıcı bulmuştur/5/.

9. 1983 SONRASI DÖNEM

Temmuz 1984'de Büyükkent yönetimlerine ilişkin 3030 sayılı yasa ve Aralık 1984'de yasaya ilişkin yönetmelik çıkarılarak uygulamaya konmuştur. Bu yasa ile Altındağ, Çankaya, Keçiören, Mamak ve Yenimahalle ilçe belediyelerinden oluşan Ankara Büyükşehir Belediyesi (ABŞB) kurulmuş ve daha sonra Sincan, Etimesğüt ve Gölbaşı ilçe belediyeleri eklenmiştir. 3194 Sayılı İmar Yasası'nın 1985'de yürürlüğe girmesiyle ABŞB ve ilçe belediyelerinin görev ve yetkileri yeniden belirlenir. Böylece komşu alan (mücvir alan) sınırı içinde belediyeler, dışında ve toplu konut girişimlerinde özekselle yönetim söz sahibi olmuştur.

1984 yılından itibaren 2981 sayılı yasa doğrultusunda İslah İmar plânlama çalışmalarına başlanmıştır. Yaklaşık 12 000 ha. Alan (534 000 konut ya da 2 400 000 kişi) plânlanarak 172 270 tapu dağıtılmıştır. Ancak yapılan işlem sadece mevcut durumun yasallaştırılması biçiminde uygulanmıştır. Nüfus, işgücü ve altyapı dengelerini bozan bu uygulamaların gelecekte tekrar ıslah edilmesi gündeme gelecektir.

Bu dönemin özelliklerinden birisi de lojman yapımının hızlanmasıdır. Ayrıca Oran ve çevresinde üst düzey memur, bürokrat ve milletvekilleri için lojman bölgeleri oluşturulur. 1983 yılından itibaren Ankara çevresinde üç bölümlü yeşil kuşak oluşturma projesi ortaya çıkmıştır. Böylece devletin hüküm ve tasarrufu altındaki topraklar sahihsiz olmaktan kurtarılıp ormana dönüştürülecektir/5/.

1980 yılında inşaatına başlanan Batıkent projesinde 48 588 konutluk (1034 ha) bir bölge yerleşime açılmıştır. İvedik Organize Sanayi Bölgesi'nin plânlama ve hazırlık çalışmaları Aralık 1986'da başlar. 1987 yılında Çayyolu toplu konut alanı kamulaştırılarak 9946 konut için inşaat başlanmıştır. Bir kısım yerleşime açılmış olup halen inşaatlar devam etmektedir. 200 ha alan üzerinde kurulan Eryaman Toplu Konut Bölgesi'nde, kooperatifler eliyle yapılan toplu konutların bir kısmı yerleşime açılmıştır. Ayrıca Mamak ilçesi Elmadağ eteklerinde 900 ha.lık bir alanda 100 000 kişinin barınabileceği 20 000 konutluk bir yerleşim yeri olarak düşünülen Doğukent Projesi çalışmaları devam etmektedir. Kentin gelişme koridorları olarak Esenboğa/Çubuk, Saray/Kazan, Eskişehir yolu, Eskişehir yolu ve Konya yolu arası bölgeler belirlenmiş ve bu yönde çalışmalar devam etmektedir.

Ankara'nın etki alanındaki gelişmeleri incelemek ve belirlemek, Ankara kentsel ulaşım projesine temel teşkil etmek amacıyla 1986 yılında ODTÜ Şehir ve Bölge Plânlama bölümü araştırma ekibi 2015 yılını hedef alarak bir araştırma yapmıştır. Başlangıçta amaç araştırma olmasına rağmen Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara Valiliği ve ABŞB arasında yapılan bir protokolle araştırmanın plân amacıyla kullanılması uygun görülmüştür.

Çayyolu, Beytepe ve Gölbaşı yörelerindeki gelişmeler, İvedik yöresinde başlayan Organize Sanayi Bölgesi çalışmaları, 2015 yılı için öngörülen dengeleri bozmuş ve yeni plânlama çalışmalarını gerekli kılmıştır. Bunun üzerine 1992 yılı içinde 2025 Nazım plân hazırlık çalışmaları tamamlanarak 5-6 milyon nüfuslu bir metropoliten kent olması öngörülen Ankara için kurgu plân esasları belirlenmiştir. Bu plâna göre Ankara, Ortadoğu, Orta Asya, Doğu Avrupa ve Balkanlar'ı da içine alan uluslararası bir bölgenin merkezi olarak değerlendirilmektedir. Ankara'nın 1993'deki durumu Şekil-8'de görülmektedir.

Kentsel gelişmeyi sağlıklı öngörebilmek için geçirilen aşamaların incelenmesi yararlı olacaktır. Böylece aynı zamanda gelişme yön ve zamanları da belirlenebilecektir. Bu amaçla hazırlanmış olan Ankara'nın kentsel gelişim aşamaları Şekil - 9'da görülmektedir.

10. ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ

Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) Haziran 1937'de Atatürk tarafından hazineye bağışlanır. Amaç kentliye hilesiz gıda yedirmek için gerekli rekabetin sağlanması ve gezecek eğlenecek yerler oluşturmaktır /6/. Ancak AOÇ arazisi değişik baskılarla sürekli parçalanmış, bazen kamu kuruluşlarına bazen de kooperatifler aracılığıyla şahıslara verilmiştir. 1945-1977 yılları arasında çıkarılan yasalarla toplam 1643 dönüm arazinin AOÇ'den ayrıldığı görülmektedir/5/.

Ankara Sanayi ve Ticaret Odası,1962 yılında sanayi kurmak amacıyla AOÇ'den toprak isteminde bulunmuştur. Gerek Çiftlik Müdürlüğü'nün gerekse İTÜ ve AÜSBF öğretim üyelerinden oluşan bir komisyonun karşı çıkması üzerine nazım plânda sanayi için yer ayrılmasına rağmen bu istek gerçekleşmemiştir. 1973 yılında 167,5 dönüm arazinin yeni toptancı hali yapılması amacıyla Ankara Belediyesi'ne verilmesi için yasa tasarısı hazırlanmıştır. Yasa meclisten geçmesine rağmen zamanın Cumhurbaşkanı tarafından veto edildiği için gerçekleşmemiştir. Ancak daha sonra AOÇ arazisi içinde Devlet Mezarlığı ve Orduevinin yapıldığı görülmektedir.

Şekil - 8 : Ankara'nın 1993'deki Durumu

Şekil - 9 : Ankara'nın Kentsel Gelişimi

11.SONUÇ

Gelişmesine özel önem gösterilen Ankara'da yapılan uygulamalardan kentleşme açısından alınması gerekli birçok ders vardır. Plânlı bir düzenleme yapılmadığı ve plânlama fiili durumun önünde gitmediği takdirde olumsuz kentsel gelişmeler kaçınılmazdır. Ancak sadece plânlama yeterli olmamakta ve uygulama için gerekli kurumsal ve işlevsel düzenlemeler de beraberce düşünölmelidir.

a. Ankara'da yapılan uygulamalardan olumlu olanlar

- (1) 583 sayılı yasa ile uygulanan kamulaştırmada yasal değerin esas alınması,
- (2) Ucuz arsa ve yapı yapmaya zorlayan Yenimahalle girişimi,
- (3) Konut açığının toplu konut projeleriyle kapatılması,
- (4) Doğalgaz kullanımı ile hava kirliliğinin önlenmesidir.

b. Ankara'da yapılan uygulamalardan olumsuz olanlar

- (1) Kamu elindeki toprakların hem merkezi yönetimce, hem de yerel yönetimlerce özel mülkiyete geçirilmesi,
- (2) Kent plânları olduğu halde plân dışındaki yapılaşmaların önlenememesi,
- (3) Birbiri ile bağlantılı olarak ölkö plânlaması, bölge plânlaması ve sonuçta bunları gerçekleştirecek kent plânları anlayışının yeterince uygulanamamasıdır.

Kentsel gelişmenin yön ve durumunu belirlemek için belirli süreçlerde mevcut durumların belirlenmesi gerekmektedir. Bunu da yapabilecek olan kent plânları diğöer bir değışle halihazır haritalardır. Bu nedenle özellikle büyük kentlerimizin en geç her on yılda bir durumlarının haritalarla tespiti, geçmişin irdelenmesi ve geleceğinin öngörölmesi için büyük yararlar sağlayacaktır.

Ankara düzensiz yapılaşma nedeniyle oluşan gecekondulaşma, ulaşım ve hava kirliliğii sorunlarını önceden yaşayarak yeterli uyarıda bulunmuştur. Buna rağmen gerekli dersin alınmadığı görölmektedir. Başlangıçtan itibaren kent için alınan kararlarda kamu yararı düşünölüp, doğru toprak politikaları uygulanabilseydi, hem diğöer kentlerimize örnek olacak, hem de Asya, Afrika ve Avrupa arasında bağlantı görevi üstlenen bir merkez durumuna gelebilecekti.

KAYNAKLAR

- /1/ Akçura, Tuğrul : Türkiye Cumhuriyeti Başkenti Hakkında Monografik Bir Araştırma, Ankara, ODTÜ Yayını No:16, 1971.
- /2/ Ankara Büyükşehir Belediyesi : Ankara 1994 Programı, Mart 1994.
- /3/ Keleş, Ruşen : Eski Ankara'da Bir Şehir Tipolojisi, AÜSBF Yayınları No:314, Ankara, 1971.
- /4/ Keleş, Ruşen : Kentleşme Politikası, İmge Yayınevi, Ankara, 1993.
- /5/ ODTÜ Şehir ve Bölge: ANKARA 1985'den 2015'e, ABŞB EGO Genel Müdürlüğü, Plânlama Bölümü, 1986.
- /6/ Yavuz, Fehmi : Kentsel Topraklar - Ülkemizde ve Başka Ülkelerde, AÜSBF Yayınları No: 452, Ankara, 1980.
- /7/ Yavuz, Fehmi : Ankara'nın İmarı ve Şehirciliğimiz, AÜSBF Yayınlarından no: 21- 3, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., Ankara, 1952.